

традицій та етнопедагогіки. Головну роль у цих перетвореннях має виконувати школа, яка має сформулювати генерацію нових педагогічних кадрів, за рахунок упровадження в освітньо-інтеграційний процес європейських освітніх стандартів та

підвищення інтелектуального, науково-освітнього рівня майбутніх випускників, забезпечення їх сучасними більш ефективними інноваційними та інформаційними технологіями навчання підростаючого покоління.

Література:

1. Дичківська М. / Інноваційні педагогічні технології: навчальний посібник /1. М. Дичківська. - К.: Академвидав, 2004. – 352 с.
2. Заток С. С. Психологія мотивації: навч. посібник / Сергій Степанович Заток. - К.: Либідь, 2002.-304 с.
3. Інтерактивні технології навчання в початковій школі: навчальний посібник / О. А. Біда, О. В. Кравчук, Г. І. Коберник та ін. - Умань : РВЦ «Софія» – 2007. – 212 с.
4. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті //Газета «Освіта», 2001. – № 38-39. – С. 3-4.
5. Нісімчук А. С. Сучасні педагогічні технології: навчальний посібник / А. С. Нісімчук, О. С. Падалка, О. Т. Шпак. - К.: Видавничий центр «Просвіта», «Книга Пам'яті України», 2000. – 368 с.
6. Степко М. Ф. Модернізація вищої освіти України і Болонський процес /М. Ф. Степко Я. Я. Болюбаш, К. М. Левківський, Ю. В. Сухарніков //Газета «Освіта», 25 серпня-1 вересня, 2004. – С. 12-17.

УДК 378.015.31

М.О. Лукацька, м. Вінниця, Україна / M. Lukatska, Vinnytsia, Ukraine
e-mail: masha.lukatskaya@gmail.com

ПОТРЕБА У САМОАКТУАЛІЗАЦІЇ ЯК ПЕРЕДУМОВА ПРОФЕСІЙНО-ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Анотація. У статті представлений аналіз різних наукових підходів щодо визначення самоактуалізації як передумови професійно-творчої активності особистості. За концепцією А.Маслоу, самоактуалізація виступає ціллю життя людини і визначається як повний розвиток та застосування власних талантів і здібностей. Точка зору А.Маслоу була підкріплена дослідженнями Ф.Фрийдлера, котрий стверджував, що для особистості вагомим фактором у самоактуалізації виступають різні обставини життя та життєві цінності. І.Мартинюк визначав самоактуалізацію особистості як складний феномен людського буття, що виступає водночас ціллю, засобом, а також процесом здійснення цілі і його результатом. Вона охоплює весь шлях внутрішньої індивідуальної мети. Також у статті наведені особистісні якості, що відрізняють людину, яка прагне до самоактуалізації. Зазначається, що особистість, яка реалізує себе у значній мірі, набуває самосвідомості, певних психологічних якостей, емоційно-вольову зрілість. Інтелектуальні, творчі, професійні якості особистості мають своє виявлення у великій мірі, що сприяє вдосконаленню саме життєвої компетенції.

Ключові слова: самоактуалізація, професійно-творча активність, особистість, розвиток.

The need for self-actualization as the precondition of professionally-creative activity of a person

Annotation. The article gives the analysis of different approaches to the phenomenon of self-actualization as the precondition of professionally-creative activity of a person. According to Abraham Maslow, self-actualization performs as the aim of life and can be defined as the entire development, along with the performance of all the talents and skills of the personality. Maslow's point of view was corroborated by the researches of Friedlander, who allowed that different obstacles of living and values of life are the weighty factors of self-actualization. I.Martyniuk defined self-actualization of a person as the complicated phenomenon of a human being, which can be a target, a means and also a process of the realization of this target, and its result. It comprises the whole way of the inner objective.

There are also personal qualities, mentioned in the article, which distinguish the person, who strives for self-actualization. It is noted in the article, that the personality, who realizes itself in a significant degree, gains the consciousness, certain psychological qualities, emotional and volitional maturity. Intellectual, creative, professional qualities of a person have their detection in a great measure, which leads to the improvement of the living competence. It also leads to the improvement of a person's professional skills, to the performance of creativity in this process, and leads to receiving not only social benefit, but also personal pleasure. The problem of self-realization isn't new, but it remains very topical nowadays.

Key words: self-actualization, professionally-creative activity, personality, development.

Постановка проблеми. В останні десятиліття особливої актуальності у психолого-педагогічній науці набула проблема самоактуалізації особистості як у житті так і у професійній діяльності. Все більше уваги цій проблемі приділяють філософи, вчені, педагоги.

Сучасне суспільство перебуває у пошуку нових шляхів досягнення життєвого благополуччя, забезпечення цілісного самовираження кожного індивіда та як наслідок, процвітання держави в цілому. Важливе місце у процесі соціально-економічного розвитку

сучасного суспільства належить освіті, адже саме сучасна освіта відіграє вирішальну роль у створенні умов для розвитку творчої, ініціативної, всебічнорозвиненої особистості. Самореалізація кожної людини пов'язана із намаганням виокремити певну стратегію своєї діяльності, та виконувати цю діяльність таким чином, щоб максимально реалізувати свої здібності, скористатися набутим досвідом та знаннями.

Аналіз попередніх досліджень та публікацій.

Проблему самоактуалізації у психолого-педагогічній науці розглядали Г. Балл, П. Блонський, О. Гуменюк, В. Демиденко, Є. Льїн, І. Єрмаков, К. Ушинський та інші. Серед зарубіжних учених до цієї проблеми звертались Н. Коган, А. Маслоу, Ф. Фридлендер та інші. Педагоги-гуманісти пропагували ідею розвитку у вихованців самостійності, критичного мислення, творчої активності і створення умов для їх самоактуалізації. Проблему засобів саморозвитку особистості для її самореалізації вивчали Л. Виготський, П. Каптерев, П. Лесгафт та інші. Серед основних умов, що сприяють розвитку людини, вони наголошували на врахуванні психічного і фізичного розвитку, особистісної ініціативи людини у її думках і діях, враховували щирість, безпосередність, правдивість і гуманність оточуючих, постійну та безперервну діяльність особистості.

На підставі аналізу психолого-педагогічної літератури, можна зробити висновок, що, проблема самоактуалізації виступає передумовою професійно-творчого розвитку сучасної студентської молоді та потребує більш детального вивчення, зважаючи на актуальність нових вимог до сучасної освіти та до майбутніх фахівців.

Мета статті: проаналізувати різні підходи до визначення поняття самоактуалізації особистості у психолого-педагогічній літературі.

Виклад основного матеріалу. Розвиток дорослої людини можна охарактеризувати у контексті трьох окремих систем, які співвідносяться із окремими аспектами її особистості. Ці системи включають у себе: розвиток особистого «Я людини», «Я як члена родини» (доросла дитина, чоловік(жінка) чи батько(мати)) та «Я у якості суб'єкта трудової діяльності» [4, с. 603].

Ці три системи взаємопов'язані між собою. Вони можуть змінюватись під впливом різних подій та обставин, а також у результаті взаємодії із більш широким соціальним оточенням та культурою. Отже усі три аспекти формують у результаті сфери розвитку особистості, що поєднуються у систему взаємодії вищенаведених трьох «Я». Виходячи з цього можна стверджувати, що «Я» як суб'єкт трудової діяльності має вплив на якість життя індивіда в цілому. Згідно із моделлю екологічних систем Урі Бронфенбренера, розвиток є динамічним, двонаправленим процесом, що включає в себе у якості взаємодіючих елементів безпосереднє оточення особистості, соціальне середовище, а також цінності, закони та традиції тієї

культури, у котрій вона живе [4, с. 603].

Усі ці зміни відбуваються впродовж усього життя особистості. Важливим також є те, що системи взаємодіють між собою. Наприклад, дослідження довели, що чим більше задоволення приносить батькові його трудова діяльність, чим вище його самоповага, тим більш вірогідно, що в нього буде формуватися приймаючий, люблячий та поважний стиль батьківської поведінки.

У науці існують числені концепції особистості. Класичне твердження того, що є суттєво важливим для особистості дорослої людини, належить Абрахаму Маслоу. Теорія А.Маслоу засновується на потребах, котрі має задовольняти кожний індивід, який намагається реалізувати свій потенціал та досягнути відчуття свого власного «Я». Ціллю життя людини виступає самоактуалізація. А. Маслоу визначав самоактуалізацію як повний розвиток та застосування власних талантів та здібностей. Потреба у самоактуалізації займає найвищу ланку класичної ієрархії потреб, на думку А. Маслоу. Людина може демонструвати потребу у власній самоактуалізації лише за умови, що вона задовольнила потреби нижчих рівнів, такі як потреба у їжі, даху над головою та безпеці. Крім того, людині необхідно любити та відчувати любов інших, належати до певної соціальної групи, тобто мати власну сім'ю, займати певну позицію у суспільстві. Людина також потребує поваги до себе як до особистості. Але не менш важливою для самореалізації індивіда є його самоповага. Люди намагаються також задовольнити власні вищі когнітивні та естетичні потреби, зазвичай це відбувається під час навчання у вищій школі, коли людина набуває знань та навиків задля здобуття майбутньої професії [4, с. 605].

Точка зору А. Маслоу була підкріплена дослідженнями Ф. Фридлендера, котрий вивчав, наскільки вагомими є для людини різні обставини життя, який з факторів потреб є найбільш цінним. В. Магун у якості потреб людини розглядав життєві цінності як цілі людської діяльності, принципи життя та найважливіші якості, котрі є необхідними для досягнення життєвих цілей. На думку вченого, розподілення вищенаведених цінностей за ступенем значущості, тим не менш, не співпадає з ними за силою потреби. Наприклад, людина може особисто для себе поставити заробіток грошей на одну із перших позицій, але при цьому не відчувати дискомфорту через нестачу коштів у цей час, оскільки не відчуває в них потреби [2, с. 27-28].

Особистість, яка прагне до самоактуалізації зазвичай відрізняється такими особистісними якостями як висока реалістичність, гарне почуття гумору, креативність та позитивна Я-концепція. Однак такі особистості також бувають роздратованими, норовливими та зосередженими лише на реалізації власного потенціалу. Крім того, вони здатні до таких переживань, коли вони особливо задоволені собою та

своїм місцем у світі. У період ранньої дорослості людина лише починає свій шлях до самореалізації, котрий триватиме усе її подальше життя [4, с. 605].

І. Мартинюк визначає самоактуалізацію особистості як складний феномен людського буття, що виступає водночас і ціллю, і засобом, і процесом здійснення цілі, і його результатом. Збігаючись за своєю сутністю з вільною, свідомою діяльністю, самоактуалізація виступає як внутрішній, суб'єктивний її смисл. Вона охоплює весь шлях внутрішньої, індивідуальної мети – від першої думки про неї аж до матеріального упередження [5, с. 271].

Виходячи з вищенаведеного, можна розглядати самореалізацію не як одноманітну дію, але й таку, що приводить особистість до відчуття завершеності та досконалості її дій, приносить їй почуття самозаспокоєності.

Отже можна стверджувати про діалектичність розвитку особистості у процесі самореалізації. Віддаючи свої сили і здібності, людина водночас здобуває їх, але вже у новій якості. Л.Н.Коган зазначає, що у процесі самореалізації людина керується саме внутрішньою мотивацією, особистими прагненнями та потребами [3, с. 37].

У цьому розумінні самоактуалізація виступає як безкорислива діяльність особистості. Її мотивують не гроші, престиж чи кар'єра, а прагнення до виконання своєї життєвої мети, до власного вільного розвитку. Реалізація певної внутрішньої мети у процесі самоздійснення особистості і є досягнення нею внутрішньої свободи.

В. Бойчелюк та В. Зарицька визначають поняття самореалізації особистості як процес і результат застосування особистістю у повсякденному житті і праці набутих компетенцій, удосконалення і розвиток їх включенням у творчу значущу діяльність і отримання від неї не тільки користі для себе і для інших, а й

власного внутрішнього задоволення [1, с. 114].

Таким чином самореалізація людини розглядається як критерій її щасливого та повноцінного життя. Адже людина задовольняє власні матеріальні та духовні потреби, здобуває свій соціальний статус як цінність та одержує внутрішнє задоволення від процесу та результату власної діяльності, яка набуває особистісної та суспільної значущості.

На думку Л. Сохань, особистість, яка реалізує себе у значній мірі, набуває розвинутої самосвідомості, уявлень про власне «Я», про рівень орієнтованості в соціальній та життєвій ситуаціях, про наявність реальних і потенційних можливостей особистості для самоздійснення, про емоційно-вольову зрілість у подоланні труднощів та в управлінні обставинами, тощо [6, с. 224].

Інтелектуальні, творчі та професійні якості особистості виявляються при цьому у великій мірі, отже процес самореалізації сприяє вдосконаленню життєвої компетентності (знання, уміння та навички, життєвий досвід, життєві досягнення особистості тощо).

Висновки. Аналіз основних теоретико-методологічних підходів до вивчення самоактуалізації особистості у психолого-педагогічній науці дозволив нам визначити поняття самоактуалізації як процес і результат застосування людиною певних життєвих та професійних компетенцій, удосконалення своїх професійних навичок, прояв творчості у цьому процесі, та отримання від нього не тільки особистої та суспільної користі, а й повного особистісного задоволення. Проблема самоактуалізації особистості не є новою, але залишається актуальною. Сучасна освіта є найкращим середовищем для формувань у вихованців тих ключових якостей, які допоможуть особистості у формуванні власної самоактуалізації.

Література:

1. Бочелюк В.Й., Зарицька В.В. Педагогічна психологія. Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 248 с.
2. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы. – СПб.: Питер, 2006. – 512с.: ил. – (Серия «Мастера психологи»).
3. Коган Л.Н. Цель и смысл жизни человека. – М., 1984. – 137-147 с.
4. Крайг Г., Бокум Д. Психология развития. – 9-е изд. – СПб.: Питер, 2006. – 940 с.: ил. – (Серия «Мастера психологи»).
5. Психология і педагогіка життєтворчості: Навч.-метод. посібник / Ред. рада: В.М. Доній, Г.М. Несен, Л.В. Сохань, Ш.Г. Єрмаков та ін. – К., 1996. – 792 с.
6. Сохань Л.В., Єрмаков І. Життєва компетентність у технології життєздійснення // Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство: Наук.-метод. збірник / Ред. кол.: Н. Софій, І. Єрмаков та ін. – К., 1992. – 223-225 с.